

EL BADIU HISTÒRIA DE LA PARAULA

MONTSERRAT RECTORET I BLANCH

Com prou bé saben molts badalonins/es, badiu és una paraula típica del vocabulari local, del nostre patrimoni lèxic, i forma part, conjuntament amb altres, com ara micaco, esmoixinar o tornem-hi, de l'ideari badaloní.

A final dels anys seixanta i principi dels setanta, durant la dictadura de Franco, sentir-se usuari de la paraula badiu va ser símbol, a vegades, de badalonitat. Potser, moltes persones deuen recordar la frase típica: "A Badalona, pler de micacos i badius", que es va arribar a editar en forma de calcomania i molta gent la portava enganxada al cotxe. Era com un signe d'identificació social de catalanitat, en defensa d'una identitat, aleshores, reprimida.

En aqueslls anys o fins i tot una mica abans, l'agrupació escolta Sant Jaume i Rosa Busqué va començar a celebrar la festa del Badiu a Can Solei. Agafar la paraula badiu per designar la festa era indirectament un símbol de reivindicació de les llibertats perdudes. Més endavant, també retrobem badiu en el nom de la revista de l'Associació de Veïns del Centre, que ara ha fet vint-i-set anys. Però, el camí de la paraula com a indentitari badaloní arriba fins avui quan, ara fa set anys, els castellers de Badalona van

tornar-la a triar per anomenar la seva revista. En altres àmbits, badiu també ha estat triat com a símbol: "El badiu de Ca la Toneta", "El Badiu de la Figuera" i "El badiu del Micaco", són exemples de locals comercials que han pres com a referent la paraula. Com veiem, badiu ha fet de símbol democràtic, indentitari, de catalanitat, de llibertat i badalonitat en diverses ocasions.

Rètol d'un establiment de restauració que ha pres el nom de Badiu com ensenya de badalonitat, al carrer de Sant Francesc.
Fotografia: Montserrat Rectoret

El badiu de les cases de cós

Amb la paraula badiu designem avui, a Badalona, l'espai obert, entre parets mitgeres, del darrere de les cases de cós. El terme cós¹ indica l'amplada de la parcel·la - cinc metres aproximadament - on es construïen aquestes cases. Correspon a la llargada dels rolls de fusta travessers de mitgera a mitgera que, segons la llargada útil dels arbres que hi havia als nostres boscos, no depassava mai els vint-i-cinc pams.

Tot i que hi ha cases que poden tenir més d'un cós, badiu identifica l'espai posterior entre mitgeres independentment de la mida. De manera que tant potser gros com petit, llarg o curt. El que avui designa el terme és la contraposició entre l'espai obert del badiu i el tancat de la casa habitada.

Al badiu, s'ubicaven els serveis de la casa: el pou, el safareig, la comuna, la cascada, l'aljub...

Horts, eixides, patis i jardins

Fora de Badalona, en altres pobles de la rodalia (Maresme), trobem com a sinònims de badiu: eixida, hort i, segons com, també pati i jardí.

A Mataró, d'aquests patis posteriors en diuen hort, perquè coincidí, en molts casos, amb el lloc on la família plantava les verdures i hortalisses que necessitava per a la seva manutenció. Hi ha molts horts que arriben a tenir una llargada de fins a seixanta metres. La paraula hort prové del llatí (*hortus*), que volia dir, indistintament, hort o jardí de plaer.

A la resta del Maresme i a Catalunya en general, aquest espai o pati de darrere de les cases, és anomenat eixida: un substantiu derivat del verb eixir (sortir). És evident que l'espai que designa era anomenat així, perquè era la sortida exterior que tenia la casa, en contraposició a l'entrada, que era per la façana del davant. En molts casos, a més, les eixides tenen una porta de sortida al carrer del darrere i, per tant, eren doblement eixides: sortida de la casa a l'espai obert o pati, i d'aquesta sortida al carrer del darrere per una porta.

A Vilassar de Mar, segons Manel Ribas, el carrer estret o corredor on donen les sortides/eixides del darrere de les cases s'anomena androna. Segons Coromines, prové del grec *andros* (home) i significa estança destinada a allotjar els mossos. Hem pogut documentar també aquesta paraula a Badalona, segons font oral de Gabi Not, aplicada a la

Mostra de badiu, al fons d'un pati a Esponellà, Pla de l'Estany. Construcció tipus cobert amb teules, en aquest cas amb teulada de dos vessants i pilastres al mig, edificació tancada per tres costats i un de descobert, utilitzada per guardar estris o palla. Fotògraf: Montserrat Rectorer

mateixa definició de passadís o carreró estret entre cases. En concret, al carrer de Sant Rafael, núm. 2, que té sortida al carrer del Magatzem.

A més dels termes esmentats, també trobem jardí i pati aplicats a aquest espai entre mitgeres de darrere de les cases de cós. Tanmateix, aquests dos termes tenen una connotació d'esbarjo, de decoració botànica, de lleure, i, fins i tot, diria que més pretensions que badiu i eixida.

El badiu en perill d'extinció

Avui en dia, a causa de l'especulació immobiliària que transforma el tram urbà reparcel·lant-lo per construir-hi piseries, la tradicional casa de cós està desapareixent. Com a conseqüència d'això i pel fet, també, que gairebé sempre la planta baixa es destina a locals comercials, botigues o garatges, també el badiu - espai d'esbarjo i lleure familiar entranyable - està en perill. Aquesta situació precària i el fet que sigui una paraula local, sense cap bibliografia escrita, és el que ha motivat el meu interès per esbrinar, per què a Badalona es diu badiu d'aquest espai entre mitgeres i no segueix la tònica general del Maresme o Catalunya, on s'anomena, com he dit abans, eixida, hort o pati.

Obres que documenten la paraula badiu amb el significat actual badaloní

El *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, conté la definició de badiu tal i com la coneixem ara. Això és, en part, perquè Fabra va viure a Badalona de

Plànol del cadastre de les cases del carrer de Sant Bru on es pot veure que al fons del solar encara hi ha l'estructura dels badius originaris.

l'any 1913 al 1939. Eren, justament, els anys en què Fabra estava treballant en l'elaboració del diccionari. La seva relació intensa amb Badalona va fer que, malgrat que es tractava d'un diccionari general de la llengua i malgrat que el significat de badiu fos estrictament local, la nostra paraula fos ja inclosa en la primera edició del diccionari, que el novembre de 1932 va veure la llum la primera edició.

També trobem badiu en el *Diccionari d'Antoni Griaia, Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya* (1a. edició, 1935), en una de les accepcions com a pati o lliça d'una casa a Badalona.

En el *Pal·las. Diccionari català-castellà-francès* d'Emili Vallès, badiu és sinònim d'eixida d'una casa. Aquest diccionari no està datat, però, segons la *Gran Enciclopèdia Catalana*, E. Vallès hi va treballar del 1927 al 1947. Tot i que la primera data de començament del diccionari és anterior a la publicació del *Diccionari general de la llengua catalana*, de Fabra, sabem que E. Vallès va estar sota

les ordres de Fabra, a la Secció de Català per correspondència dels Serveis de Cultura de la Generalitat de Catalunya, per la qual cosa, crec que la incorporació de la paraula badiu amb l'accepció badalonina és fruit d'aquest encontre.

Després, pel que fa al nostre mot, tots els altres diccionaris de la llengua catalana, com el d'Enciclopèdia Catalana i el de l'Institut d'Estudis Catalans - per anomenar-ne dos - han seguit, mimèticament, el de Fabra. Tots tenen la paraula badiu incorporada amb el sentit que podríem dir badaloní.

En el *Diccionari català, valencià i balear*, d'Alcover i Moll, una de les accepcions de la paraula badiu, és: "Eixida o pati obert en la part de darrera d'una casa a Badalona".

Igualment, el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, de Joan Coromines, diu en una de les accepcions de badiu: "... avui es viu com a eixida d'una casa, sense coberta..."

Altres significats de badiu, diferents a l'actual badaloní

Però, a més del significat badaloní, badiu també s'aplica, en altres llocs del domini català, per designar altres conceptes. Val la pena de ressenyar-los aquí, perquè després hi haurem de tornar.

En el *Diccionari* d'Antoni Griera, també hi ha altres accepcions de badiu:

"A la Cerdanya: edifici cobert on es posa la collita de les garbes, palla, herba"

"A Palamós: pati descobert, vora del corral, on es tanquen les ovelles"

"A Puigcerdà: paller, edifici per guardar herba"

En el diccionari *Pal·las*, d'Emili Vallès, també apareix de manera genèrica: "Porxada coberta. Forat del nas."

El *Diccionari català valencià i balear*, d'Alcover i Moll, ens aporta molta més informació. De primer, badiu diu que és un adjectiu antic que designa un espai obert, badat i en fa una cita del 1438 (Memòries de Capmany): "Ço es hu clus e altre badiu", és a dir: "això és un clos i l'altre obert".

Després, cita diferents textos on la paraula badiu té significats lleugerament diferents, però sempre amb un fons comú i que fan referència a tots els països de parla catalana:

A Manacor (Mallorca), per dir que hi ha poc lloc diuen: "Hi ha poc badiu aquí". Per tant, l'empren com a sinònim d'espai obert.

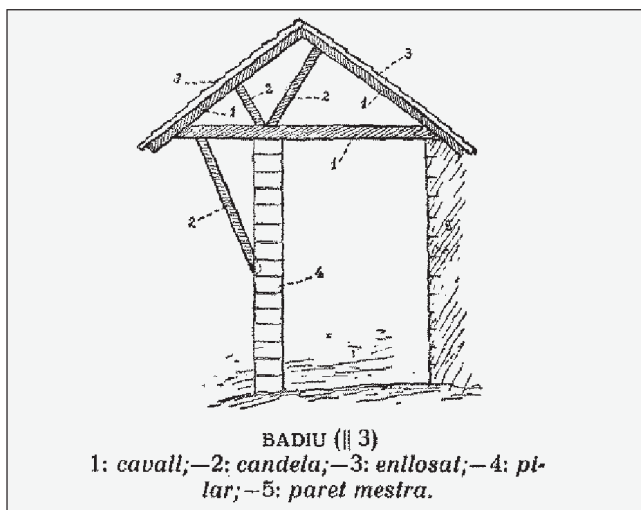
A Puigcerdà (la Cerdanya), el fan servir per descriure un espai cobert de teulada, limitat lateralment per tres parets o per pilastres, i amb una cara descoberta, situat prop de l'era, davant de la casa, per servir de magatzem de garbes, palla, herba i altres productes. Edificació semioberta.

A Olot (la Garrotxa) i Banyoles (el Pla de l'Estany), és l'arcada oberta a la golfa de la casa de pagès i per la qual entren l'herba i altres productes agrícoles que han d'estar emmagatzemats. Edificació semioberta.

A la comarca de la Marina (País Valencià), és l'obertura enrei-

xada o gelosia, feta a la paret del buc de l'escala per poder mirar l'entrada de la casa des del replà. Sinònim d'espai obert contraposat a l'espai tancat que és la paret.

A Lledó (l'Alt Empordà), és el forat que els caçadors fan al barracot per poder disparar des de dins. Sinònim d'espai obert contraposat a l'espai tancat que és la paret.

Dibuix mostra de badiu a la Cerdanya, segons el diccionari Alcover Moll. Aquesta construcció té una coberta de teules o de lloses de pissarra, que es recolzen a la paret mestra del fons, generalment encarada al nord. La teulada es sustenta mitjançant unes pilastres. Edificació semioberta. Segons l'arqueòleg i historiador Manuel Medarde (historiador del Servei de Patrimoni de la Diputació de Barcelona), aquests badius tenen un peculiar sistema d'embigat de fusta amb uns encaixos en caixa, espiga i cua d'arnella que estan units per tota una varietat de claus de forja molt peculiar.

Arreu de parla catalana serveix per designar els forats del nas: "a ran de la tavella, el nas ensenyava'ls badius, llargs, negres..." (Victor Català). Aquí també és sinònim d'espai obert contraposat a l'espai tancat.

El *Diccionari etimològic*, de Joan Coromines, no aclareix gaire cosa, cita l'Alcover Moll i diu: "sembla haver-se usat

Forat al buc de l'escala, a l'alçada del primer pis fet per veure la porta de l'entrada de les cases de cós. A la comarca de la Marina (País Valencià), aquest forat o gelosia s'anomena badiu. En molts casos el mot badiu contraposa un espai obert amb un de tancat. Fotografia: Montserrat Carreras

com a adjectiu significant obert". Després, dona una possible etimologia, a partir de badar, tot i que hi veu inconvenients d'evolució lingüística poc freqüents.

Badiu a la literatura

Obres lexicogràfiques a part, també trobem la paraula badiu a la literatura. Per exemple, a l'obra de Víctor Català *Solitud* hi ha un passatge que descriu un espai obert i gran de cel: "El cel era un gran badiu ple de claror engegadora".

També, en uns escrits de J. Pons a la "Il·lustració Catalana" (1904), apareix: "Blinar pel badiu d'un cèrcol", és a dir, passar pel forat del cèrcol.

I, encara va ser documentada en unes rondalles recopilades pel mateix Alcover: "Tot d'una s'era afonat y no l'havien vist pus en tot aquell badiu de mar". Aquí s'utilitza com a espai gran per designar la immensitat del mar.

Com podem veure, doncs, tots els significats de la paraula comparteixen un fons comú amb el sentit d'espai obert, sovint contraposat a un de tancat.

Referències i documentació històrica a Badalona

Si ara passem a la documentació històrica, trobem que les referències més antigues que tenim a Badalona de la paraula badiu apareixen a diverses obres de Josep Maria Cuyàs i Tolosa.

Per exemple, en el seu llibre *Badalona del segle XVIII* 1936, volum I, pàg. 11, cita un "Memorial de la Iglésia de Santa Maria de Badalona" de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria,

sense especificar-ne la data i possiblement de finals del segle XVII. Actualment, aquest document no existeix, perquè va ser destruït durant la guerra civil. Cita Cuyàs:

"Afronta la dita església de orient ab lo carrer dit vulgarment del Rech; i de mitj dia part ab la dita sagristia i campanà i lo restant ab lo cementiri; de ponent ab lo badiu de Joan Blanch i Barriga, les cases de Josep Fonollar, pescador, part i part ab la casa de la obra, dita vulgarment de Magisteri, mediant lo carrer dit de la Mongia."

També trobem aquesta altra referència de 1636 a la *Història de Badalona*, volum V, pàg. 55, 57 i 69 penúltims paràgrafs: "Item los firmà precari de aquella pessa de terra anomenada lo Badiu situada en la dita parròquia devant de las cases sobre expressades. Confronta dita pessa a Orient amb honor de Antón Lledó pescador y pagès de dita parroquia, a Mitj dia amb lo expressat camí; a Occident part amb honor de Pere Bolart, sastre y part lo expressat camí; per lo qual se va de la parròquia de Badalona al monastir de Montalegra."

Segons Cuyàs, el 1871, aquesta peça del badiu formava part del barri de davant de la casa de can Seriol. Actualment, aquest badiu encara existeix davant de la casa de Can Planas (abans Sariol) al carrer de Barcelona, on es pot veure el barri que esmentava Cuyàs.

Una altra cita de la *Història de Badalona* - un document del 1697 - diu:

"Josep Galabert Sariol, pagés de Badalona, establí un tros de terra de tinguda de una quarta y mixta que es de pertinences de aquella pessa de terra campa que te en dita parroquia de Badalona molt aprop de la Sagrera de la mateixa vila y molt

The document is a handwritten ledger titled "Compte y valor dels treballs de mestre de casas" by Joaquim Busquets. It is organized into several sections, each with a heading and a list of items followed by numerical values. The sections include:

- Galeries:** Lists various construction tasks for galleries, such as "Fent de la galeria de la casa de la senyora..." and "Fent de la galeria de la casa de la senyora...".
- Detegne del ja:** Lists construction tasks for the main house, such as "Fent de la planta de la casa de la senyora..." and "Fent de la planta de la casa de la senyora...".
- Suma total del valor dels treballs empleats en la planta de la casa:** A final summary row showing the total value of the work.

The numerical values are written in a cursive script, and the document is signed at the bottom by Joaquim Busquets.

Document "Compte y valor dels treballs de mestre de casas que Joaquim Busquets empleá en las casas que feu per Joseph Trias y Roca al Raval de Badalona on surt la paraula *badiu*", final segle XIX.

cerca del camí per lo qual se va al corral a la carniceria de la mateixa parròquia situada en lo lloch vulgarment dit Albadiu..."

També trobem, a la mateixa obra, una altra referència de maig de 1696, que diu:

"Pau Barriga, pagès i Raimunda Barriga Seriol, cònjuges, en nom d'usufructuari i propietària per les cases i badiu del seu davant. Per un pati a la part de llevant que avui és casa. Pel pati a la part de migdia que és casa..."

Documentació original consultada de Badalona

L'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Badalona conserva alguns permisos d'obres del segle XIX, en els quals es pot llegir la definició de la paraula badiu, que ja apareix en el sentit utilitzat actualment. En citaré unes mostres. En els plecs que corresponen a l'any 1853, a la Caixa 1, Permís núm. 1, es pot llegir: "Don Pedro Juan Bigas..lateral y pared de cerramiento del patio ú badiu con todo lo demas..." Del mateix any i de la mateixa caixa, el Permís d'obres núm. 4 diu: "Don Juan Canals, albañil..." Esplícacion de las letras AED indican la planta de la casa incluso el badiu y las EBC indican la..."

Altres documents originals particulars

En el "Compte y valor dels treballs de mestre de casas que Joaquim Busquets empleá en las casas que feu per Joseph Trias y Roca, situadas en el carrer del Arrabal de aquesta Vila de Badalona" de 1881, podem llegir: "...Paret del detras del badiu y vehinal..." i en la plana 6 del document, badiu apareix com a títol: "Suma total del valor dels treballs empleats en el badiu, 657,74 rals".

Tota aquesta documentació original que hem consultat no va més enrere de mitjan segle XIX. D'aquí ençà, badiu sempre surt citat amb el sentit que tots coneixem, sinònim de pati/eixida.

Documentació original de Mataró

A més de les cites abans esmentades, en la investigació he trobat diferents referències a la paraula en algunes obres tècniques de fora de Badalona. Per exemple, a l'estudi *La casa de cós de Mataró*, de Manuel Salicrú, publicat als *Fulls* del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. També en el llibre d'Albert Garcia Espuche i M. Bassols, *La construcció d'una d'una ciutat Mataró 1500-1900*, quan els autors parlen de la urbanització de Mataró surt aquesta cita: "...Aquests nuclis coincideixen amb les últimes urbanitzacions: ja hem vist com el procés de construcció podia iniciar-se amb la realització d'unes carcasses de quatre parets i sostre que, al text de l'afitament de començaments del segle XVIII consten com a badius."

Els documents originals als quals fa referència aquesta cita són els afitaments de 1716, que he pogut consultar a l'Arxiu Municipal de Mataró. Hi podem llegir: *Apeos* de l'any 1716, núm. 1493: "casa situada en lo carrer Sant Sadurní, pròpia de Miquel Baladià jornal·ler, consisteix en un Badiu y una eixida habitada per lo Dueño, sen trauria de lloger sinch lliuras lo any..."

Apeo núm. 1496: "Casa situada en lo carrer Sant Sadurní pròpia de Matheu Riera jornal·ler, consisteix en un Badiu y una eixida habitada per son Dueño, sen trauria de lloguer sinch lliuras lo any..."

Apeo núm. 1498: "Casa situada en lo carrer St. Sadurní pròpia de Francisco Novell jornal·ler, consisteix en un Badiu y una eixida habitada per Son Dueño, Sen trauria de llog. sinch lliuras lo any: Comfronta a llevant ab Sagimon Anglada a Mig dia ab Salvador Verges, a Ponent ab Fran-ch Català y a tremuntana ab dit carrer".

Apeo núm. 1545: "Casa situada fora lo Portal de Vatlleix, pròpia de Bonaventura Pallarolas jornal·ler, consisteix en un Badiu y una eixida, habitada per son Dueño, sen trauria de lloguer sis lliuras lo any: confronta a llevant ab Pera Novell, a Migdia ab dit carrer, ab Ponent ab Pau Grifell y a Tremuntana ab Jasepha Llaudér".

Apeo núm. 1546: "Casa situada fora lo Portal de Vatlleix, pròpia de Pau Grifell jornal·ler consisteix en un Badiu, y Una eixida habitada per son Dueño, sen trauria Lloguer sis lliuras lo any: Confronta a llevant ab Bonaventura Pallerols, a Mig dia ab dit carrer, a Ponent ab Genis Verges y a tremuntana ab Josepha Llauder."

Fonts orals actuals no badalonines de badiu

També he pres nota d'algunes fonts orals de fora de Badalona. Per exemple, l'arxiver d'Arenys de Mar, Josep Maria Pons, em contava que allà, actualment, fan servir la paraula badiu per designar un espai obert enmig del bosc o bé l'interior gran d'una nau.

Igualment, l'arxiver de l'Arxiu Comarcal de Puigcerdà, Sebastià Bosom, coincideix en la descripció feta per Alcover Moll de badiu: "cobert de tres parets i teulada situat al davant

de la casa a l'altre cantó de l'era", tot i que destaca que, actualment, l'ús de la paraula està reculant, ja que és un mot lligat a un món rural que està desapareixent.

Ja en el sentit actual aplicat a Badalona, el director del Museu de la Mina Vella de Vilassar de Mar, Feliu Novell, va publicar un petit escrit amb motiu d'una exposició fotogràfica, sobre els safarejos de Vilassar l'any 2002. Hi a servir la paraula badiu com a genèric per designar un espai obert darrere de les cases, tot i que a Vilassar es fa servir eixida per anomenar aquest pati posterior:

"...cascades plenes de molsa i falgueres que alegraven l'eixida i molts cops esdevenien el principal element ornamental d'aquests badius."

Interpretació/conclusió

En les descripcions consultades a l'Arxiu de Mataró, que és la documentació original més antiga on he trobat la paraula badiu, hi ha una certa ambigüitat en la redacció dels textos i això pot portar a equívoc. Ho podem veure en l'afitament de 1493:

"casa situada en lo carrer Sant Sadurní, pròpia de Miquel Baladià jornalero, consisteix en un Badiu y una eixida habitada per lo Dueño..."

Però, un cop rellegits diverses vegades aquests afitaments, podem comprovar que la descripció dona la informació següent: que la casa té un badiu i també té una eixida. Si analitzem la frase morfològicament, sembla lògic que l'adjectiu "habitada" ha de concordar amb "casa" i no pas amb "eixida", i que per tics de la redacció administrativa es va

fer una elisió de la paraula casa donant-la per sobreentesa. Aleshores, si fem una transcripció sintàctica, la frase quedaria de la manera següent: "Casa situada en lo carrer Sant Sadurní, pròpia de Miquel Baladià jornalero. La casa, habitada per son dueño, consisteix també en un Badiu y una eixida...". Llavors, no sembla coherent deduir que la construcció constava de dues parts, com sembla que van interpretar Espuche i Bassols: el badiu/casa, per un cantó, i l'eixida per l'altre. Sinó que, com fan pensar la lògica constructiva i la sintaxi de la frase, eren tres peces: una casa habitada que, a més, tenia un badiu i una eixida.

Mostra de les portes que moltes eixides/badius tenen encara i que donen al carrer del darrere. Aquestes en concret són les sortides dels badius de les cases de la Rambla, que donen al carrer de Santa Madrona. Fotografia: Montserrat Rectoret

Aquesta interpretació, que considero més lògica, té l'avantatge que dóna a la paraula badiu dels afitaments de Mataró el seu significat més estès: construccions senzilles de tres parets, amb una coberta i una gran obertura pel davant, iguals que les descrites per Moll a Puigcerdà, per exemple. És a dir, una construcció idònia per tenir al final de l'eixida i per fer servir de magatzem. No oblidem que les cases a les quals fan referència els documents de Mataró estaven construïdes al Raval de la ciutat, a l'indret anomenat Mansavà, on s'establien les persones de menys possibles (jornalers, pescadors...) que, necessàriament, havien de guardar les eines, els estris de treball i fins i tot el bestiar, aviram i conills, per abastir de proveïments les famílies.

Per tant, doncs, i de manera lògica, entre el badiu i la casa hi havia l'eixida i per anar de la casa (habitatge) al badiu (cobert) a buscar les eines, obligatòriament s'havia de passar per l'eixida. Com que "anar al badiu" implicava sortir fora de la casa passant per l'eixida, la paraula badiu va acabar substituint eixida. És a dir, es va produir un canvi de significat.

En favor d'aquesta hipòtesi hi ha diverses cases a Badalona que encara conserven aquesta estructura que descriuen els afitaments de Mataró, com són, per exemple, algunes cases del carrer de Sant Bru, del carrer de la Conquesta o del carrer del Rector. Avui dia, una d'elles, conserva l'estructura original del badiu al fons.

Reforça aquesta hipòtesi l'evolució paral·lela de la paraula androna que prové del grec *andros* (home) i que he esmentat anteriorment quan parlàvem de les eixides a Vilassar. En el seus inicis, era una estança destinada a allotjar els mossos, estava situada a fora de la casa i, segons Joan Coromines, es comunicava d'una casa a l'altra per un passadís, que d'una mane-

A Badalona encara queden algunes cases de cós amb eixida al fons de la qual (aquestes del carrer del Rector en són una mostra) tenen una edificació o cobert semiobert que és el badiu originari i que servia per guardar les eines o animals. Com he dit en el text, per anar de la casa al badiu a buscar les eines o aliments s'havia de passar per l'eixida. Per tant, anar al badiu implicava sortir fora de la casa i passar per l'eixida. D'una manera natural es va produir un trasllat de sentit o metàtesi i així és com badiu va substituir la paraula eixida. Molts d'aquests badius al fons de les eixides es van anar reconvertint en diferents espais i es van cobrir totalment, i han perdut l'aspecte de cobert amb teulada i pilastra. Però la mostra de la foto n'és un bonic exemple molt ben conservat. La protecció d'aquests badius actuals és important per no perdre la referència d'on ens ha vingut el mot. Fotografia: Montserrat Rectoret

ra natural en va prendre el nom. Actualment, el passadís o corredor, és el que s'anomena androna. En aquest cas també es va produir un canvi de significat igual a l'argumentat amb badiu.

Una de les referències citades de l'obra de Josep Maria Cuyàs reforça encara més la meua hipòtesi, quan llegim en l'extracte d'un document de 1696: "...propietaria per les cases i badiu del seu davant:..." Aquí, badiu s'entén com una construcció, diferenciada de la casa i no pas com un pati, ja que quan cita en el mateix text els patis els especifica i diferencia perfectament: "Per un pati a la part de llevant que avui és casa..."

A més, en els llibres d'en Cuyàs hi ha nombroses cites i extractes de documents antics - avui desapareguts - en què surten les paraules eixida i pati. Valguin com a exemples aquestes cites de 1696:

"...item, tot aquell altre pati contiguo a dites cases envers la part de Orient...";

"La part de dita casa y aixida conté en si a saber la part de la aixida 4 canes per totes parts...";

"Dita part de casa y aixida es de partinensias de aquelles cases y hort que antes eran dos cases divididas y després foren unides".

Aquestes cites fan pensar que, en aquestes dates, badiu encara no havia passat a designar el pati de les cases, sinó que era la construcció semioberta per guardar-hi les eines i altres atuells.

Aquests badius (construccions) bé podrien ser tal i com estan descrits en els afitaments de Mataró i lligaria també la seva ubicació a l'altre extrem - davant o darrere - de la casa, com en el cas de la Cerdanya.

Si donem per bona la hipòtesi que proposo en aquest estudi, ens queda encara l'enigma de per què a Mataró no es va produir aquest canvi de significat de la paraula badiu per designar aquest espai obert (pati) del darrere de les cases i a Badalona sí. No hem trobat en tota la documentació consultada cap indici del perquè s'ha mantingut tan viva la paraula badiu a Badalona per designar aquest espai obert. Pot ser que el badiu - en sentit badaloní - vagi lligat al món urbà i altres accepcions vagin lligades al món rural, que ha reculat molt. El que si que podem dir - i, abans, en una cita de Cuyàs, ja he avançat - és que a principis del S. XVII, a Badalona, encara es feia servir badiu per designar aquesta construcció semioberta. Per tant, el canvi de significat devia haver esdevingut entre els segles XVII i XVIII, perquè a mitjan S. XIX ja trobem documents en què badiu té el significat actual.

Badalona, juliol de 2006

Bibliografia

ALCOVER, Antoni Ma.; MOLL, Francesc de B., *Diccionari Catala-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1980.

COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Curial edicions catalanes, 1980.

CUYÀS I TOLOSA, Josep Maria., *Història de Badalona*. Vols VI i VII. Badalona, 1980-1982.

CUYÀS I TOLOSA, Josep Maria. *La Badalona del segle divuitè*. Volum I. Badalona, 1936. (Col·lecció d'Història Badalonina).

ENCICLOPÈDIA CATALANA SA. *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Editorial Enciclopèdia Catalana, 1982.

ESTRUCH, Josep. *Micacos i badius*. "Article de divulgació lingüística, sobre el lèxic badaloní" a El Punt. Edició Barcelonès Nord, 12 de juliol de 1995.

GARCIA ESPUCHE, Albert; GUÀRDIA BASSOLS, Manuel. *La construcció d'una ciutat. Mataró 1500-1900*. Mataró-Barcelona: Patronat Municipal de Cultura, Ed. Alta fulla, 1989, (Col·lecció Caps de Bou, 11).

GRIERA, A. *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*. Barcelona: Ediciones Polígrafa, SA, 2a. Edició, 1967.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua Catalana*. Barcelona, Palma de Mallorca i València: Editorial Institut d'Estudis Catalans, 1995.

LLOBERAS, Francesc. *Crònica de l'evolució de la "Mina Vella"*. Vilassar de Mar, 1977.

MANENT, Jordi. *Pompeu Fabra a l'exili 1939-1948*. Barcelona: Editorial Proa, 2005.

NOVELL, Feliu. *Safareigs de Vilassar de Mar*. Escrit en motiu d'una exposició fotogràfica sobre els safarejos de Vilassar de Mar, 2002.

RIBES, Manuel; POVO, Marta. *Els jardins de Catalunya*. Barcelona: Editorial 62, 1991.

SALICRÚ I PUIG, Manuel. *La casa de cós de Mataró*. Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 35. Mataró, juliol 1989.

VALLÈS PAL·LAS, -E. *Diccionari català-castellà-francès*. Barcelona: Editorial Horta SA, 1927-1947.

Fonts

Arxiu Històric de la Ciutat de Badalona
Arxiu Municipal. Ajuntament de Mataró
Arxiu Municipal Fidel Fita. Ajuntament d'Arenys de Mar
Documents del patrimoni familiar de la família Trias Roca, de Badalona
Museu de la Mina Vella. Vilassar de Mar

Fonts orals

Gabi Not. Badalona
Sebastià Bosom, arxiver de Puigcerdà
Josep Maria Pons, arxiver d'Arenys de Mar

Agraïments

Josep Estruch, Minerva Estruch, Joan Guardiola i Teresa Andrés, Joan Banús, Assumpta Garcia, Margarida Abras, Montserrat Carreras, Neus Ronda, Albert Marjanedes i la família Trias i Roca.

Notes

1. La casa de cós ha estat la casa tipus a Catalunya i, per tant, a Badalona des de començaments del S. XVIII i fins a mitjans S. XX. Aquesta mesura va servir per parcel·lar els terrenys encara per urbanitzar (eixamples) de molts pobles i ciutats.

2. Document propietat de Maria Trias Roca.